

LIBURU BARRIAK

Len garaian baiño gaur, liburu ta idazti asko argitara datorren ezker, ezta arritzekoa guk danen buruak gogotan ez erabiltea. Nik idatz-bàrri diran geienak esku arteratzen ditut. Bearrezko jat ori amaitu-nairik darabilan literatura lana gagnaroz amaitzeko. Naiz-ta urteetan nazala, asi neban lez amaitu gure neuke "Euskal Literatura", zazpi tomotakoa.

Azkenengo alea falta jat. Eta berau ondo biribiltzeko, azken orduko euskal idazleai egiaz eskatzen dauset laguntasun pizkat; ots, bialdu egidazue zeuen datu beiñenak, nungo, jaiotz-egun, izen-abizen, idaz-lan, eta beste zertzelada interesgarriak, zeuk literatura orretan agertzea nai zeunkiena. Olan, askoz obeto urtengo dau azken idazki orrek.

Liburu barriak. ODAK ETA EPODOAK Latitarren artean Orazio Olerkari bikaiña dala eskola-ume guztiak be jakitun dagoz; kaiser Augusto'ren olerkari autatua genduan. Ari eskiñiak dira, beraz, arek idatzitako lanetatik asko eta asko. Beti dozu atsegiña ongillea gorestea. Esker oneko biotzaren jabe zan Orazio.

An Loiola'n estudiante zirala jesuita ikasle askoren amesa zan latitar idazle umanista askoren lanak euskeraz jartea; olan egin eban Zaitegi'k, Lauaxeta, Muxika, Andima, Atutxa eta abarrek egin eben euskal-lana.

Arein lorratzez ibilli nairik asi nintzan ni be latinoakaz zaletzen. 1959'an asi nintzan OLERTI ateraten, ainbat olerkarik ainbat poesi eder argitara emon dabezana. Onen lenengo zenbakitik dituzu Orazioren eta Virgilio'ren nire itzulpenak azaltzen asita. Beste orrenbeste egiñik latitar olerkai mardo-zabal, entzute aundiko bi orrein poesi-lan osoak euskeraztu arte.

Azkenez aurtan, 1965'an Virgilio'ren "Idazlanak osorik" lez Orazio'ren "Odak eta Epodoak" argitaldu ditut. Olerki-liburu onek 315 orrialde ditu. Lanak onela dotoz, euskeraz eta latiñez. Lenengo, gaia eta azalpen txiki bat, olerkia eukeraz, luze naiz labur, gero oar-sailla, eta azkenez lan berbera latiñez.

OI ENMANUELI Aita Felix Zubiaga'ren olerki liburua. 98 orrialde. "Lizardi" saria, 1991, Eusko Jauriaritza:

Guna:

"Poesia Haseran
Jainkozko gauzen
erakusketa zan".
... eta gizartean
egon-min nerea"

"ORIXE)

92 lantxo, biozkada samurrez gozatsu landuak. Bakotxak dau bereirudimena eta biotza. Olerkia orixe bait-dozu. Eta olerkari onek tasun biak polito nastaurik, lan bizi ederrak damoskuz besteetan lez liburuxka onetan. Goiz-aizeak joa dagon-osto berdeak lez zirkin dagitsi arrigarri izate osoak.

Irakurri eta dastazu zeuk zelakoak diran neuk lango lipar beteak igarorik.

Txorta bat egin naiez, aukeratzen asiko ba'giña, ez gintzakigu aukerapena erreza izango. Amabi marrazko dotore datoz tarteka.

Aita Akesolo karmeldarraren Idazlan Guztiak. Aita Urkiza'k billatu eta sailkatu dauz Dima'ko seme jakitunaren lanak iru tomu aunditan. Lenengoan lan oneik daukazuz: "Euskera eta gramatika", "Euskal idazleak", "Euskal literaturaren inguruan"; liburuak, Euskera eta Biblia "Euskal testodun idazlana", "Kondaira eta biografi-artikulu eta oarrak", "Liburuen barri-emoteak".

Bigarrenean au dirakurgu: "Euskera eta gramatikaren inguruan (barriro be); "Euskal idazleak", "Euskal literatura", "Kondaira", "Liburuak"... "Euskeraz", "Biblia eta abar", "Kondaira eta bibliografi", "barriemoteak".

Guztira, lenengo ale biena, 1541 eta irugarrenak 450 orrialde. Euskal idazleen artean klasikueta klasikua da Aita Akesolo. Umetatik ekian euskera bizitza zear, ikasi ta irakurriz dialekto guztietan, euskal idazlerik onenetariko, besteai ezertxo be kendu barik, berau dogula uste dot nik. Idazten ziran euskal lanik geienak irakurri eroiazan, eta euskal idazle goienengoetan bere eritxiz okerren bat aurkitzen ebanean, ba-ekian polito txibita erabilten.

DESLILURAREN PARABOLAK. Aita Fermin Iralagoitia buru dala Eubako Pasiotarrak guztiz ederto eta gogotsu diardue euskera lanean, baita ainbat liburu euskerazkoak argitaratzen be. Au be, Felix Zubiaga'k egiña, "Ibaizabal" argitaletxeak ateratakoa dogu. Poesi liburuxka. 81 orrialde eta 61 neurtitz polit; 11 argazki irudikor.

Lanetatik ona bat, 25'garrena, "Pipia erreta zoratzen naiz..." deritxona.

Zain muiñen haren garbian
békaitzez egon etsaia
poziak orain zikindu doa
lizunjarío bizia:
drogaren lehia.

Bedar gaiztoen sumuaz
biztu liluraren suaz
odol garbia bezten diharduk
egun argia lainoaz:
drogaren trukaz.

Bidea goizik galduta,
atzeko hormea ia jota,
betarte galdu zelan dirudin
noragabeko robota:
drogaren sorta

Larreikeriaz legetik ate
hesi zapalketen alde,
odol galduez sorgortu hago
buru garauen aldarte:
drogaren kalte.

Zeru aizunen argitan
henbilen jainko-zirikan
zeruki argiaz haiteken ahaztu
ta gogait amil sulezan
drogaren presan.

Auxe dozu, euskeraz be, gaurko olerkari askoren joera: Zerbait esan nai, naiz eta esan-nai ori sarritan illuna izan. Ikasiko al dogu, apurka, olerkari onein izkuntza illun-samar au be.

SABIN MUNIATEGI. Oraindu argitara emon zituan ondarrutar euskaltzale argiak bizkaitar olerkari onen neurtitez osoturiko 1155 orrialdeko liburua, txalo be-roak merezi leukezana. Mutikotatik asi zan Sabin olerkiak ondoten. Gaztetan egin eban Filipanes'era ostera bat, eta ordukoak doguz aren "Goiz-Aize" idaztarian datozenak eta 1935'tik asita "Euzkadi"-n datozen lenengoak; eta bizitza osoan, eta 1990'an il arte ekin eutson, ia beti, poesia lantzen.

Idazle baktotxak dau bere burua eta biotza, olerkariak atan be; Sabin Muniategi'k beste edozeiñek lez. Nik ez diñot gure arteko Lizardi baten oler-sena eta euskera bikaiña daukanik, baiña bai gure inguruko literaturatako poeta txaloti askoren mailara eltzen dala. Ugaria zan, ugariegia bear bada. Sarritan, olerkari maila garaia lortzeko asko dituzu zortzi-amar lan dotore, poeta burestuna betikoz jatzeko. Or, gazteleraz Donibane Gurutz et gurean Lizardi.

Sabiñ'en olerkiak diñozan liburuan gain-gaiñetik onela daukazuz banaturik: 1. Biotzeko lorak (935-1934); 2. Egunkarietako olerkaria eta "Goiz-Aize" liburua

(1935-1937); Eguneroko olerkiak (1937); olerkiak urteka lez "Oleri", "Zeruko Argia", "Bidean Gora'n idatzitakoak, bederatzi urteko lana; Sariak eta aldizkariak, amairu urtetan, guztiz eundaka olerki.

Sekulako mirariak egiten dauksuz maite-garrak. Muniategi'ren biotz-garraren bafada finak dira 1155 orrialde ontako ale mardul ontan dituzun lanak.

IPIUINAK: Errose Bustintza. "Mañariko" Antolatzailea, Jaime Kerexeta Kerexeta, Itzaurrea Aita Onaindiak. "Gero" argitaratzeak atera dau aritara. 135 orrialde. Amazazpi marrazki bipildotore egiñak.

Errose ipuinlari trebea "Kirikiño" zanaren lobeia genduan. Bere egunetako aldizkarietan eta abar ainbat ipuin unkiarri emon euskun, bizkor irakurten ziranak. Sarri argitaratuak ain zuzen. Aspaldian erdi azturik geunkan lanok ondo be ondo datoz gure egunotan. Argitalpen eder onek bekaizta sortu dau agiri danez, azken illean Durango'ko liburu azokan ikusi genduan, ba, beste argitalpen bat be, "Gero"-n egiñaren antz-antzekoa, batu-ortografiz. Eguzkiak be, naiz-ta lortu ez, zokondo guztietara eldu nai.

SEI IPIU AMODIOZKO. Egille: Xabier Mendiguren. "Susa"k argitaratua 73 orrialde, sei ipui marrazkidun.

Euskal letretan ezaguna da X. Mendiguren, baita ipuin saillean be. Badaki euskal irakurleari zer jakon atsegin.

BIZKAIKO OLERKARIAK. Bilbao, Igarri irarkolan, 1990, lenengotik gaur daiño bertsoz idatzi daben guztiak aitatzen dira. Bizkaitarrai eder bekie lan au. Egille: Aita Onaindia.

Egilleak itzaurrean onan:

Euskalerrri osoan, zein egoaldean eta zein iparraldean, eder-zale ugari izan doguzanik ezin daiegegu ukatu; baita egoaldeko Bizkaia onetan be, aurrean dogun liburu ontan datozanak zenbatzen asi ero, nekatu egingo giñake danak bat-banatzekoan. Eta ez gara bizkaitarrok, gizaldi ontakoak batez be, ez dozuz arbuia garriak, Edegi diñodan olerki liburu eta irakur, baita erbestetar izkuntzeko beste batzuk be, eta autor egistazu garbi-garbi gureak bai diran ala ez diran el-tzen erbestetar orreine neurritara. Nik irakurri dodaz gulango aberri lauetakoen oler-lanak, or Errusiar Eututxenco, adibidez, edo edozein erromiar olerkari, eta ziu-rran nagoala esango dautazue.

Gaurko askoren olerki-lana, nire eritxiz, oker doa. Olerkia ez da adarrik adar ibiltea, edo nok pentsamentu ta biotz zauskada ilunagoak bota ibiltea. Buruak sortu bei ideia labur dotore bat, oldozkun oni biotzak emon beio su beroa, eta emen daukazu izkuntza galantak ederturik, olerkiaren txukuna; ez ibilli buruari, ez biotzari geiago eskatzen. Irakur Orazio, Obidio, Virgili, naiz beste edozein eta ez dozu orixe baiño aurkituko. Beste ori naspilla dozu, ez besterik. Igaz Gabon os-tean, Benidorm'era eroan ninduenean, euskal olerki liburu bat eroan neban au-rreko urtean nor-geiagoka baten saritutakoa. Tarteka irakurri neban, baiña berta-ko lanetatik bat bera be ez neban ulertu, bi bider irakurrita be. Eta nik olerkia ida-tzi ta landu izandot irurogei ta amar bat urtean.

Liburu ontan daukazuzen lanak ez dituzu olakoak, emen euki arren Lauaxeta, Erkiaga, Aurraitz eta besteen lan bikaiñak. Idatzi daiteke, orreine antzera eder eta ulerkoi, sasi-garraxi barik be.

Onakoak diño, idazleak jarten dauala erdia eta irakurleak beste erdia. Olan jokatu ete eben gaur be klasiku doguzan idazle nagusiak? Uretako zangurruak lez, atzatzeka gabiltzalata nago.

Gaitezan danok idazle errez eta eder.

AITA ONAINDIA